

Genişletilmiş Özet

Rusya Federasyonu’nda Uyuşturucu Kullanımı Konusunda Uygulanan Temel Mevzuat ve Bunun Önleyici Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme

Giriş

Uyuşturucu maddelerin insanlar tarafından çok eski tarihlerden beri bağımlılık yapıcı özellikleri nedeniyle kullanıldığı bilinmektedir. Tarihin kayıt altına alınabildiği dönemden itibaren, neredeyse her toplumda bir veya birden fazla uyuşturucu maddenin beden ve zihin üzerindeki rahatlatıcı ve keyif verici etkisi sebebiyle kullanıldığı görülmektedir. Uyuşturucu maddelerin beden ve zihin üzerindeki etkisi sebebiyle, uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı, çözümü uluslararası çaba gerektiren günümüzün en önemli küresel sorunlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir.

Dünyada hemen hemen bütün ülkeler uyuşturucu kullanımı ile mücadele etme ve bunun etkilerini azaltma konusunda çaba gösterse de devletlerin her birinin farklı karakteristik özellikleri sebebiyle mücadele konusunda farklı politika ve yöntemler izledikleri, birbirinden farklı mevzuat hükümlerine sahip olduğu görülmektedir. Farklı ülkelerin izledikleri yöntem ve uyguladıkları mevzuatın bilinmesi, farklılıkların sebeplerinin anlaşılması için gereklidir.

Bu bağlamda, 17.098.242 km²’lik yüz ölçümü ile alan bakımından dünyanın en büyük devleti olan ve Ekim 2024 tarihi itibarıyla 144.592.789 kişinin yaşadığı Rusya Federasyonu’nun uyuşturucu bağımlılığıyla mücadele mevzuatının ve bunun bağımlılığın önlenmesi üzerindeki etkilerinin yakından incelenmesi gerekmektedir. Çünkü daha önceden Avrupa Konseyi’ne üye olan Rusya Federasyonu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin 22 Mart 2022 tarihli kararına uygun olarak artık Avrupa Konseyi’ne üye olmadığı gibi 16 Eylül 2022 tarihinden itibaren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne taraf olan devletlerden biri de sayılmamaktadır. Bu nedenle, Rusya Federasyonu’nun uyuşturucu ve uyuşturucu bağımlılığıyla mücadele konusunda şu ana kadar yüklendiği yükümlülükleri bundan sonra yerine getirip getirmeyeceği, getirecekse bile bunun nasıl denetleneceği belli değildir.

Yöntem

Bu makalede, öncelikli olarak Rusya Federasyonu’nda uyuşturucu ve uyuşturucu bağımlılığıyla mücadele konusunda hâlihazırda uygulanan mevzuatın kısa bir değerlendirmesi ve analizi yapılacaktır. Ardından Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından sağlanan ve diğer kaynaklardan derlenen, doğruluğu tartışmalı olmayan resmi veriler ışığında uyuşturucuyla ilişkili suçlar kapsamında, Rusya Federasyonu’nda uygulanan ağır yaptırım ve cezaların şu ana kadar caydırıcı bir etkiye sahip olup olmadığı tartışılacaktır. Bu kapsamda çalışmada literatür taraması yapılacak olup ikincil verilerden elde edilen istatistiksel veriler doğrultusunda değerlendirme yapılacaktır.

Sonuçlar

Rusya Federasyonu mevzuatında vatandaşları uyuşturucu kullanımına karşı koruyan ve bağımlıları zorunlu tedaviye tutan yasal düzenlemeler dayanağını Rusya Federasyonu Anayasası’nın 41 ve 72 maddesinden almaktadır. Bu anayasal sınırlar içinde, Rusya Federasyonu’nda uyuşturucu bağımlılığı ve uyuşturucu ile mücadeleye dair doğrudan bağlantılı kanuni düzenlemeler ise 436 Nolu Çocukların Sağlık ve Çocukların Sağlık ve Gelişimlerine Zarar Verecek Bilgilerden Korunmasına İlişkin Federal Yasa, 120 No’lu, Çocuk İhmali Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi Sisteminin Temellerine İlişkin Federal Yasa, 69. maddesi, Medeni Kanun’un 30. maddesi ve başta 228 ve 228.1 maddesi olmak üzere Ceza Kanunu’nda yer almaktadır.

Rusya Federasyonu’nda işlenen uyuşturucuya ilişkin suçların çoğunluğu Rusya Federasyonu Ceza Kanunu’nun 228 ve 228.1 maddesi kapsamında işlenmekte ve bu maddeler kapsamında soruşturma yürütülmektedir. Nitekim Rusya Federasyonu’nda 2013-2014 yılları arasında uyuşturucuya ilişkin olarak işlenen suçların %95’i Rusya Federasyonu Ceza Kanunu’nun 228 ve 228.1 maddesinin kapsamına girmektedir.

Rusya Federasyonu Ceza Kanunu’nun 228 ve 228.1 maddesi, narkotik ilaçların, psikotrop maddelerin veya bunların benzerlerinin yasa dışı yollardan elde edilmesi, depolanması, taşınması, imal edilmesi, işlenmesi ve satılmasını cezalandırmaktadır. Ayrıca narkotik veya psikotrop içeriğe sahip bitkilerin de yasa dışı yollardan elde edilmesi, depolanması, taşınması ve satılması da cezalandırılmaktadır. Ancak bu maddelerde düzenlenen suçlar için verilecek cezanın ağırlığı, failin uyuşturucu satma amacıyla hareket edip etmediği ile ele geçirilen madde veya bitkide yer alan uyuşturucu miktarının “önemli”, “büyük” veya “oldukça büyük” şeklinde sınıflanan miktarları aşip aşmadığına göre belirlenmektedir.

Rusya Federasyonu’nun ceza, infaz ve ıslah kurumlarında bulunan kişilerin ¼’ünün uyuşturucuya ilişkin suçlardan hükümlü olduğu tahmin edilmektedir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından sağlanan veriler bu hususu doğrular niteliktedir. 2017 yılında sadece uyuşturucu bulundurma ve satma suçundan hükümlü olanların toplam sayısı 136.000 kişidir. 2017 yılında Rusya Federasyonu’nun ceza, infaz ve ıslah kurumlarında bulunan toplam hükümlü sayısının 602.176 olduğu göz önüne alındığında, uyuşturucuya ilişkin sadece bu iki suç tipinden hükümlü olanların sayısı toplam hükümlü sayısının neredeyse % 23’üne denk gelmektedir.

Tartışma

Bu bulgular ışığında sorulması gereken soru, Rusya Federasyonu’nun yıllardır süre gelen çabasına ve Ceza Kanunu’nda 20 yıla kadar hapis cezası öngören hükümler bulunmasına rağmen, Rusya Federasyonu’nda uyuşturucuya ilişkin suçların sayısında neden sürekli ve esaslı bir azalmanın gözlenmediğidir.

Cambridge Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsünün 1999 yılında Andrew von Hirsch başkanlığında yaptığı bir araştırmaya göre, ceza artırımının suçun işlenmesinde caydırıcı etkiye sahip olması ve işlenen suç sayısını azaltması dört ön koşula bağlıdır. Her şeyden önce suç işleme potansiyeli olan kimse, suç işlemesi halinde yakalanacağı ihtimalinin bulunduğu inanmalıdır. İkincisi, suç işleme potansiyeline sahip olan kişiler kanun ve kurallarda ağır cezaların bulunduğunu bilmeli ve suçlu bulunmaları halinde ağır bir cezaya çarptırılma ihtimalinin yüksek olduğuna inanmış olmalıdır. Üçüncü koşul olarak, suç işleme ihtimali olan kimse ağırlaştırılan cezanın kendisine uygulanacağına ve herhangi bir istisnanın olmadığına inanmış olmalıdır. Nihayetinde, suç işleme potansiyeli olan kişiler yakalanmaları ve suçlu bulunmaları halinde, alacakları cezanın ağırlığını hesaba katarak hareket etmelidirler. Tüm bu ön koşullar, uyuşturucuyla ilişkili suçlarla mücadele sürecinde ve bağımlıların suçu alışkanlık haline getirmelerini önleme çalışmalarında dikkate alınmalıdır.

Ancak suç işleme ihtimali olan kimseler genellikle yakalandıkları zaman alacakları cezadan çok, suç işlemeleri halinde yakalanıp yakalanamayacakları ve bunu nasıl önleyebilecekleri hususunda bilgi sahibi olmaya yönelmektedir. Aynı şekilde yapılan araştırmalar gerek kamuoyunun gerekse suç işleme potansiyeli olan kişilerin suç için öngörülen cezanın ağırlığı hususunda çok az bilgiye sahip olduğunu, cezanın ağırlığı konusunu önemsemediklerini ya da hafife aldıklarını göstermektedir. Cezanın, failin geleceğini etkileyecek olması, şimdiki zamana ilişkin olmaması, sadece yakalanma halinde uygulanabilecek geleceğe ilişkin bir duruma işaret etmesi bu yaklaşımda önem arz etmektedir. Bu nedenle, uyuşturucuya ilişkin suçlar için öngörülen ağır cezaların caydırıcı bir etkiye sahip olması, ancak yakalanma ve ardından ağır bir cezaya çarptırılma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren uygulamalar ile söz konusu olabilecektir. Örneğin, Rusya’da halen rüşvetin ve yolsuzluğun işlenme oranının 100.000 nüfus için 11,4 oranında devam etmesi, mevzuatta yer alan yüksek cezaların tek başına uyuşturucuya ilişkin suçların işlenme oranının düşürülmesinde ya da uyuşturucu bağımlılığının önlenmesinde caydırıcı bir etkiye sahip olmadığını açık bir şekilde göstermektedir.